

تجلی توأمان علم و اخلاق در مناظره‌های امام صادق(ع)

عضو مجلس خبرگان رهبری بیان کرد: برخورد امام صادق(ع) با مخاطبین خود حتی کافران، بهترین نوع برخورد و با اخلاقی ستودنی بود؛ به گونه‌ای که کسانی که غرور و تکبر داشتند پس از مناظره با حضرت(ع) با حالت تواضع و کرنش از خدمت ایشان می‌رفتند.

عضو مجلس خبرگان رهبری بیان کرد: برخورد امام صادق(ع) با مخاطبین خود حتی کافران، بهترین نوع برخورد و با اخلاقی ستودنی بود؛ به گونه‌ای که کسانی که غرور و تکبر داشتند پس از مناظره با حضرت(ع) با حالت تواضع و کرنش از خدمت ایشان می‌رفتند.

آیت‌الله احمد بهشتی، عضو مجلس خبرگان رهبری و رئیس دانشگاه قم، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران(ایکنا) در مورد سیره علمی امام صادق(ع) تصریح کرد: شخصیت امام(ع) دارای ابعاد مختلفی است که حقیقتاً شناخت این شخصیت کار سهل و آسانی نیست و هرگز انسان نمی‌تواند تمام ابعاد وجودی ایشان را بشناسد؛ اما از آنجایی که «آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید؛ ما لا یدرک کله لا یتدرک کله"; در حد توان باید ابعاد مختلف شخصیت ایشان را بررسی کرد.

عضو خبرگان رهبری با بیان اینکه یکی از ابعاد وجودی امام صادق(ع) نظام آموزشی است که توسط ایشان اداره می‌شد، ابراز کرد: پس از سال‌های بسیار پس از رحلت رسول اکرم(ص) که فرصت بسط معارف اسلامی آن‌گونه که باید و شاید برای ائمه(ع) فراهم نشده بود؛ برای امام باقر(ع) و امام صادق(ع) شرایط سیاسی - اجتماعی بسیار مناسبی برای بسط معارف اسلامی به وجود آمد.

وی ادامه داد: در زمان امام صادق(ع)، بنی‌امیه به خاطر ناآرامی‌ها و شروع شورش‌های متعدد ضعیف شده و در حال انقراض بود، همچنین حکومت بنی‌عباس که پس از کسب حکومت از بنی‌امیه در حال اوج گرفتن و تثبیت قدرت بود؛ امام با عدم دخالت در این امور فرصت را مغتنم شمرده و معارف و فرهنگ اسلامی حقیقی را بسط دادند.

امام صادق(ع) پایه‌گذار نهضت علمی انقلابی

رئیس دانشگاه قم تأکید کرد: امام صادق(ع) حقیقتاً توانستند نهضت علمی انقلابی به‌وجود آورند که در علوم و رشته‌های مختلف شاگردان بسیاری در این نهضت پرورش یافتند و خیر و برکت این نظام آموزشی به گونه‌ای بود که هزاران نفر در آن زمان با گفتن قال الصادق(ع) و قال الباقر(ع) نقل حدیث می‌کردند.

آیت‌الله بهشتی با بیان اینکه در نظام آموزشی امام صادق(ع) تخصص‌های بسیار زیادی وجود داشت اظهار کرد: با توجه به اینکه امام صادق(ع) متناسب با حرکت علمی زمان خویش و نیز برای اینکه نظام خود و برتری علوم اسلامی را ثابت کند در علوم و فنون مختلفی چون فلسفه، تفسیر، فقه، اصول، کلام و حتی در علوم طبیعی که امروز با عنوان علم «فنی و مهندسی"; خوانده می‌شود، تبحر مثال‌زدنی داشتند و مجالس علمی عمومی بزرگی در مکتب خود فراهم کرده بودند که از گوشه و کنار جویندگان علم و حقیقت در مجلس درس ایشان حضور می‌یافتند.

استاد برجسته حوزه علمیه با اشاره به اینکه ایشان در هر رشته‌ای شاگردان خبره و متخصصی پرورش داده بودند اضافه کرد: جابر بن حیان شاگرد برجسته امام صادق(ع) در رشته علوم طبیعی بود که در علم شیمی، کیمیا و فلسفه از تبحر خاصی بهره‌مند و در این رشته‌ها صاحب نظر بود به طوری که در آینده وی منبع و سرمنشأ علم شیمی قرار گرفت.

امام صادق(ع) و تربیت شاگردان متبحر برای مناظره

وی مناظره و گفت‌وگوی علمی را یکی از مهم‌ترین شیوه‌های امام صادق(ع) عنوان کرد و افزود: با توجه به حرکت علمی اعتقادی که در زمان حضرت از سوی یهود، مسیحیت، زنادقه و دیگر فرق منحرف رخ داده بود و موج بسیار بزرگی از عقاید انحرافی جامعه را پر کرده بود، امام صادق(ع) شاگردان بسیار متبحری در علم کلام پرورش داده بودند تا در جلسات مناظره با نمایندگان این فرق شرکت کنند؛ البته تنها عده‌ای از شاگردان که قدرت و توانایی مناظره را داشتند اجازه مناظره با دیگر عالمان را داشتند.

آیت‌الله بهشتی ابراز کرد: تبحر شاگردان نخبه‌ای که امام آنها را پرورش داده بودند در حدی بود که تنها امام صادق(ع) در مجالس مناظره نظاره‌کننده بودند و در انتهای جلسه گاهی نظرات خود را بیان می‌کردند و شاگردان ایشان گاهی به‌تنهایی به جلسات مناظره علمی می‌رفتند و سربلند بیرون می‌آمدند.

عضو خبرگان رهبری افزود: هشام بن حکم از جوان‌ترین شاگردان ایشان و متبحرترین شاگرد امام صادق(ع) در علم کلام بود که اجازه مطلق برای ورود به علم کلام و جلسات مناظره داشت و هرگاه در مجلسی که امام صادق(ع) در آن حضور داشت می‌رفت، امام(ع) وی را در بالادست در سمت راست خود می‌نشاندند.

وی ادامه داد: این اتفاق در حالی رخ می‌داد که در آن جلسات مفسرین و شاگردان بزرگ و مسنی نیز حضور داشتند؛ باید دقت داشت که علم کلام نسبت به سایر علوم بالادست و مهم‌تر است؛ زیرا اگر کلام نباشد و اعتقادات انسان تصحیح و درست نشود آن وقت دیگر نه فقه، نه اصول، نه تفسیر و نه هیچ علمی کارآمد نیست؛ ولی وقتی کلام بتواند عقاید را درست کند و شبهات را پاسخ بگوید ارزش واقعی علم را رسانده است، به همین دلیل امام صادق(ع) هشام را در بالادست می‌نشاند.

رئیس دانشگاه قم به یکی از جلسات مناظره هشام اشاره کرد و افزود: حضرت امام صادق(ع) جریان مناظره هشام با عمرو بن عبید را شنیده بود و به او فرمود: هشام جریان مناظره خود را با عمرو بن عبید برایم نقل کن؛ وقتی هشام جریان مناظره را با اصرار امام(ع) به طور کامل بیان کرد و گفت در آخر بحث عمرو ابن عبید در حضور تمامی شاگردانش در مسجد جامع بصره من(هشام) را در کنار خود نشاند و دیگر سخنی به زبان نیاورد، امام صادق(ع) لبخند رضایتی بر لبانشان نشست.

وی تأکید کرد: حضرت امام صادق(ع) با این کار می‌خواستند به شاگردان خود در آن مجلس نشان بدهند که چگونه باید با فرق و مذاهب منحرف که با اسلام حقیقی مخالف هستند بحث و مناظره کرد تا با رعایت اخلاق به طور کامل آنها را شکست دهند به نحوی که حتی سخنی دیگر به زبان نیاورند.

تجلی توأمان علم و اخلاق در مناظره‌های امام صادق(ع)

رئیس دانشگاه قم با اشاره به اینکه امام صادق(ع) با رفتار خود در مجالس مناظره و پرسش و پاسخ‌های عمومی و خصوصی همواره دو رکن اساسی یعنی علم و اخلاق را به شاگردان خود آموزش می‌دادند تصریح کرد: امام صادق(ع) از جامعیت علمی برخوردار بودند که از هر باب علمی از ایشان سوال می‌کردند، تمامی نظرات موجود در آن باب را در ابتدا تبیین می‌فرمودند سپس نظر صحیح خود را بیان می‌کردند.

آیت الله بهشتی به دومین خصوصیت امام اشاره کرد و افزود: برخورد امام صادق(ع) با مخاطبین خود حتی اگر کافر هم بودند بهترین نوع برخورد و با اخلاقی ستودنی بود که همواره در حالی که کسانی که غرور و تکبر داشتند وقتی پس از مناظره از محضر ایشان می‌خواستند مرخص شوند با يك حالت تواضع و کرنشی از خدمت ایشان می‌رفتند.

وی در این رابطه اضافه کرد: زمانی مفضل شاگرد امام صادق(ع) در مجلس درس ابن ابی‌الاجاع حضور یافت و با وی بسیار تند در مورد مسائل اعتقادی بحث کرد ابن ابی‌الاجاع به وی گفت تو چگونه شاگرد جعفر ابن محمد هستی در حالی که این‌گونه رفتار می‌کنی، ما اگر در محضر 171#& جعفر ابن محمد؛ خدا را هم منکر شویم او با کمال ادب و آرامش با ما برخورد می‌کند.

عضو خبرگان رهبری اضافه کرد: وقتی امام صادق(ع) این موضوع را از زبان مفضل شنید برای وی از روش تدریس دیگری با محور مسائل اعتقادی و توحیدی که به روش نوشتاری شهره است استفاده کردند، و در آن جلسات 12 روزه به وسیله تشریح آناتومی بدن انسان تمامی مسائل توحیدی را تبیین فرمودند و نتیجه جلسات تدریس نوشتاری امام صادق(ع) برای مفضل به صورتی کتابی درآمد که هم اکنون با نام 171#& توحید مفضل؛ به عنوان يك منبع کامل و غنی اعتقادی در اختیار ما است.

این استاد برجسته حوزه ابراز کرد: ویژگی‌های نظام آموزشی امام صادق(ع) با توجه به مطالب گذشته را می‌توانیم به چهار روش تدریس عمومی برای همه افراد با هر مذهبی، تدریس خصوصی با هدف نخبه‌گرایی و پرورش متخصص، مناظرات و گفت و گوهای علمی و روش تدریس نوشتاری تقسیم کرد.

رئیس دانشگاه قم تأکید کرد: اگر امام صادق(ع) این‌گونه شاگردپروری نمی‌کردند و به تبیین معارف حقیقی اسلام نمی‌پرداختند حوزه علمیه امروز با دست خالی و محتوی ناچیزی روبرو می‌شد؛ اما به برکت مکتب ایشان امروز هزاران روایت موجود است که در کتب اربعه، وسائل الشیعه، اصول اربعه مأه و کتب بسیار دیگر در دسترس حوزه علمیه و علمای اسلام قرار دارد تا به تبیین و تفسیر دین بپردازند.

آیت‌الله بهشتی در مورد حرکت سیاسی زیدیه که در زمان حکومت بنی‌امیه به شکل قیام درآمده بود اظهار کرد: امام صادق(ع) با وجود مخالفت و عدم تأیید تمامی قیام‌ها و آشوب‌های علیه حکومت‌های بنی‌امیه و بنی‌عباس این حرکت سیاسی را مورد تأیید خود

قرار دادند و زید را که از نوادگان امام حسین(ع) بود را پس از کشته شدن در راه مبارزه با حکومت بنی‌امیه «شهید&raquo خواندند و بسیار از شهادت وی متأثر شدند.

وی تصریح کرد: امام صادق(ع) با وجود پیشنهاد رهبری قیام از طرف ابومسلم و نیز پیشنهادهای فرزندان عبدالله بن حسن مثنی به هیچ عنوان آنها را همراهی نکرد و حتی نامه‌ای که از خراسان برایشان رسید سوزاندند؛ چرا که ایشان در حرکت زید اخلاص واقعی را دیده بودند اما در قیام‌ها و جنبش‌های دیگر چیزی جز حرکات خودسرانه و قدرت‌طلبانه بدون اخلاص ندیده بودند؛ امام صادق(ع) در رابطه با قیام زید فرمودند به خدا زید اگر در قیامش موفق می‌شد حکومت را به ما می‌سپرد.